

ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОГНОЗ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

У статті досліджено аспекти подолання інфляційних процесів у сучасних умовах розвитку економіки України.

В статье исследованы аспекты преодоления инфляционных процессов в современных условиях развития экономики Украины.

The article investigates aspects of overcoming inflation in the present state of the Ukrainian economy.

Ключові слова: інфляція, індекс інфляції, грошовий ринок, валютний ринок, індекс споживчих цін, індекс цін виробників промислової продукції.

Інфляція – це одна з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу, яка негативно впливає на всі сторони життя суспільства. Вона знецінює результати праці, знищує заощадження юридичних і фізичних осіб, перешкоджає довгостроковим інвестиціям і економічному зростанню.

Висока інфляція руйнує грошову систему, провокує витік національного капіталу за кордон, послаблює національну валюту, сприяє її витісненню у внутрішньому обігу іноземною валютою, підриває можливості фінансування державного бюджету. Крім того, інфляція має соціальний підтекст, тобто є засобом перерозподілу національного багатства – від бідніших верств суспільства до більш багатих.

Серйозною проблемою інфляція залишається для України. Без зниження рівня інфляції неможливо досягти економічного процвітання країни, оскільки інфляція стримує розвиток і банківської системи, і фінансових ринків.

Науковий інтерес до осмислення даної проблематики посилюється і тим, що сучасна економіка України, інтегрована у світове господарство, розвивається під впливом складних неоднозначних міжнародних процесів, пов'язаних зі створенням нової глобальної фінансової архітектури, а також ринкові відносини в сучасній Україні мають ознаки крайньої нестабільності, поглиблення яких може спричинити руйнівні наслідки вже у короткостроковій перспективі.

Питанням інфляції присвячували свої праці В.Андрущенко, О.Василик, А.Гальчинський, В.Геець, А.Єпіфанов, О.Коваленко, С.Ковальчук, О.Кириленко, В.Лагутін, І.Лютий, В.Мищенко, П.Нікіфоров, В.Опарін, О.Романенко, Н.Савлук, В.Федосов, О.Чернявський, С.Юрій, О.Яременко та ін.

Інфляція існує практично у всіх країнах світу. Її суть полягає в тому, що національна валюта знецінюється відносно товарів, послуг та іноземних валют, які зберігають відносну стабільність своєї покупної спроможності. Деякі вчені-економісти до цього переліку додають і золото, надаючи йому роль загального еквіваленту поряд із грошима.

Як економічне явище, інфляція характеризує якісний стан грошового обігу в умовах, коли перестає діяти механізм автоматичного забезпечення купівельної спроможності. Вважається, що її поява пов'язана навіть із виникненням та функціонуванням грошей. Інфляцією вважають знецінення грошей, спричинене диспропорціями в суспільному виробництві й порушенням законів грошового

обігу, яке виявляється у стійкому зростанні цін на товари і послуги [1, с.309].

З-поміж причин інфляції найголовнішими вважаються дві: надмірний випуск паперових грошей (інфляція попиту) та скорочення виробництва товарів (інфляція пропозиції) [7].

Іноді дослідники відзначають і деякі другорядні причини інфляції:

- імпортована інфляція (внаслідок інфляції в країні-експортері, зростання цін імпортованих сировинних товарів і, як наслідок, – товарів власного виробництва в країні-імпортері);

- інфляція очікування (очікування інфляції стимулює ажіотажний попит, що веде до підвищення цін. Одним з наслідків цього явища може бути скорочення інвестицій, що спричиняє інфляцію пропозиції в майбутньому);

- дефіцит державного бюджету (зростання внутрішнього боргу здійснює певний інфляційний тиск на курс грошової одиниці) [9].

До найважливіших інфляційних причин зросту цін можна віднести наступні:

- диспропорціональність – незбалансованість державних витрат і доходів, а саме дефіцит державного бюджету;

- небезпечні інвестиції (особливо інвестиції пов'язані з мілітаризацією економіки). Військові асигнування створюють додатковий платоспроможний попит, що призводить до зростання грошової маси без відповідного росту товарообігу;

- відсутність чистого вільного ринку і конкуренції як його частки;

- інфляція, яка імпортується. Її роль зростає з ростом відкритості економіки і тягне її в світові господарські зв'язки тієї або іншої країни;

- інфляційні очікування – виникнення в інфляції характеру самопідтримки [2].

Станом на січень 2012 року індекс інфляції в Україні склав 3,7%. Індекси споживчих цін (ІСЦ) та цін виробників промислової продукції (ІЦВ) за рік склали 98,2% і 114,2% відповідно. Порівняно з показниками індексу споживчих цін країн СНД, індекс інфляції України є найнижчим за 2012 рік.

Зовнішні умови функціонування економіки України в 2012 році були несприятливими. За домінування рецесивних тенденцій у світовій економіці знижувалися попит і ціни на традиційну українську експортну продукцію. Збільшення реального ВВП у 2012 році становило тільки 0,2 %.

Зокрема, у цей період в Україні підтримувалося низьке інфляційне середовище – за 2012 рік приріст індексу споживчих цін становив -0,2 %, а приріст базового індексу споживчих цін – 0,8%.

Підтримці цінової стабільності сприяло збереження прогнозованої динаміки валютного ринку. Обмінний курс гривні за безготівковими операціями у 2012 році знизився на 0,29% – до 8,052 грн./дол. США. На готівковому сегменті валютного ринку гривня за операціями з продажу доларів США за цей період знецінилася на 0,28% – до 8,088 грн./дол. США.

Незважаючи на те, що не було нових позик від МВФ, а умови здійснення запозичень на світових ринках досить складні, Національний банк України мінімізував зменшення міжнародних резервів, обсяг яких у 2012 році знизився на 7,2 млрд. дол. США – до 24,5 млрд. дол. США (в еквіваленті).

Динаміка грошової пропозиції була адекватною макроекономічній ситуації. Збільшення монетарної бази в 2012 році на 6,4% стало посиленою дією механізму мультиплікації коштів, забезпечило приріст грошової маси в цей період на 12,8%.

Збільшення грошового мультиплікатора (до 3,03 за станом на 01.01.2013 порівняно з 2,86 за станом на 01.01.2012) відображає посилення здатності грошово-кредитної системи перерозподіляти наявні кошти та забезпечувати більш прискорені темпи збільшення грошової маси порівняно з монетарною базою. Грошова маса за 2012 рік зросла на 12,8% і склала на 01.01.2013 року 773,2 млрд. грн.

Збільшення грошової маси відбулося як за рахунок готівкової, так і депозитної складових [10]. Стабільна грошова одиниця, а також ужиття заходів, спрямованих на розвиток та посилення стійкості банківської системи, сприяли подальшому розширенню ресурсної бази банків. Обсяг депозитів населення в 2012 році збільшився на 19%.

Зниження цін на продовольчі товари сприяло уповільненню темпів приросту базової інфляції (до 0,8% у 2012 році з 6,9% у 2011 році), яке триває вже 16 місяців поспіль. Також важливим чинником зниження базової інфляції був стримуючий тиск з боку попиту (у другому півріччі 2012 року відбулося збільшення негативного розриву ВВП).

Головними соціально-економічними наслідками інфляції є перерозподіл доходів, прихована державна конфіскація грошей у населення через інфляційний податок, падіння реальної відсоткової ставки, зростання невизначеності у процесі прийняття рішень суб'єктами господарювання. Внаслідок цього знижується схильність до заощаджень і, відповідно, норма нагромадження капіталу – параметри, що визначають довгостроковий рівень економічного зростання [3].

В Україні в 2013 р. у разі стабілізації світової економіки очікується зниження споживчої інфляції до рівня близько 6%. Прогнозування економічного розвитку України на 2013 рік ускладнюється у зв'язку з напруженою ситуацією, що склалася в Європі, невизначеністю щодо ціни на імпортований газ і пов'язаною з цим структурою бюджету.

Уряд затвердив прогноз інфляції на 2013 рік на рівні 5,9%. У 2013 році у разі стабілізації світової економіки очікується продовження зниження споживчої інфляції до рівня близько 6% і вихід темпів економічного зростання на потенційний рівень 4-5% [6].

За прогнозом Світового банку, в 2013 році показник інфляції складе 9,5%. Це пов'язано з підвищенням тарифів на комунальні послуги і газ для населення, більш високий рівень інфляції очікувався в 2012 році, але оскільки уряд відклав підвищення комунальних тарифів, Світовий банк переніс зростання інфляції на 2013 рік. Крім того, іншими факторами для інфляції в 2013 році стане фіскальне стимулювання, що призведе до прискорення споживчого попиту, і зміна монетарної політики на більш м'яку [5].

Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poors заявляло, що оцінює інфляцію в Україні в 2012 році на рівні 6%. Такі очікування аналітиків йдуть

в розріз з інформацією Держстату, згідно з якою інфляція в Україні за 6 місяців 2012 р. склала 0,1%, а в червні навіть була дефляція 0,3% [8].

Світовий досвід передбачає дві головні концепції антиінфляційних заходів, що спираються на кредитно-грошову і фінансову політику. Це заходи або безкомпромісної боротьби з інфляцією, або адаптації, пристосування до життя в умовах інфляційної нестабільності.

Управління інфляцією є найважливішою проблемою грошово-кредитної і загалом економічної політики. Необхідно враховувати при цьому багатоскладовий, багатофакторний характер інфляції. В її основі лежать не тільки монетарні, але й інші чинники.

При всій значущості скорочення державних витрат, поступового стиснення грошової емісії потрібне проведення широкого комплексу антиінфляційних заходів. Серед них – стабілізація і стимулювання виробництва, вдосконалення податкової системи, створення ринкової інфраструктури, підвищення відповідальності підприємств за результати господарської діяльності, зміна обмінного курсу грошової одиниці, проведення певних заходів з регулювання цін і прибутків [2].

Методи боротьби з інфляцією можуть бути як прямими, так і непрямими. Частіше за все проявляється наступна закономірність: чим скрутніша ситуація, тим більш продуктивними є прямі методи впливу Уряду і Центрального банку на економіку і грошову масу.

Непрямі методи включають регулювання загальної маси грошей через управління «друкарським верстатом», регулювання процентних ставок комерційних банків через управління ними центробанком, обов'язкові грошові резерви комерційних банків, операції центрального банку на відкритому ринку цінних паперів.

Пряме регулювання купівельної спроможності грошової одиниці включає в себе такі методи: пряме регулювання кредитів і їх розподіл державою, державне регулювання цін, державне регулювання обмежень заробітної плати, державне регулювання зовнішньої торгівлі й операцій з іноземним капіталом, державне регулювання валютного курсу [7].

Нормалізація грошового обігу і протидія інфляції вимагають вивірених, гнучких рішень, що настирливо і цілеспрямовано повинні вводиться в життя. Якщо не протидіяти їй, темпи цього явища дедалі швидшають. Навіть коли вдається її помітно знизити, то натомість впливають такі негативні для суспільства результати, як зростання безробіття.

Для ліквідації інфляційних процесів уряд має прискорити проведення реформ, акцентуючи увагу на структурній перебудові національної економіки та всебічному стимулюванні ринкових відносин і швидкого економічного зростання.

Для подолання інфляції держава може використати такі напрямки антиінфляційної політики: фінансова політика; грошова-кредитна політика; набір засобів економічної політики – економічна теорія, орієнтована на пропозицію; політика регулювання доходів; індексація; стабілізація грошового обігу. Держава в своїй антиінфляційній політиці не повинна надавати перевагу якомусь

одному методу, тільки їх комплексне поєднання може привезти до позитивних результатів [4].

Типовим проявом інфляції є загальне підвищення цін і зниження курсу національної валюти. Інфляція не завжди приносить шкоду (якщо це, звичайно, не гіперінфляція), а навіть в період інфляції можливо дещо збільшити свій власний капітал. При постійному загальному обсязі продукції реальні доходи зростуть у тих, хто має фіксовані грошові доходи. У власників заощаджень в результаті падіння ціни зростає купівельна спроможність їх заощаджень. Але неочікувана інфляція може призвести і до дуже значних збитків.

У довгостроковій перспективі Україні необхідно створювати функціональну економічну систему, яка регулює рівень інфляції, та функціональну систему, що стимулює економічне зростання, де контроль над інфляцією є засобом для досягнення стабільного зростання, а не метою. Наявність таких систем дасть змогу в режимі саморегуляції вирішувати завдання стійкого й динамічного розвитку української економіки [9].

Отже, інфляція не виникає раптово, а розвивається поступово, як тривалий процес. Інфляція, як економічне явище, характеризує якісний стан грошового обігу в умовах, коли перестає діяти механізм автономного забезпечення сталості грошей. Інфляція є важливим чинником, що визначає внутрішню фінансову рівновагу в соціально-економічній системі й рівень життя населення.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О. Інфляція в Україні: особливості та вплив на фінансову систему / О. Коваленко // Формування ринкової економіки в Україні. - 2009. Вип. 19. - С. 308-315.
2. Куковіца Л. Проблеми та шляхи подолання інфляційних процесів в Україні на початку третього тисячоліття [Електронний ресурс]/ - Режим доступу: www.conferences.peasmo.org.ua.
3. Курило О.Б. Вплив інфляції на економічний розвиток України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
4. Лапко О. Прискорення інфляції як виклик стабільному розвитку світової економіки [Електронний ресурс]/ - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
5. Світовий банк підвищив прогноз дефіциту бюджету України і знизив прогнози зростання ВВП та інфляції на 2012 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.rbc.ua.
6. Седракян А.С. Динаміка інфляції в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://forum.mdau.mk.ua/index.php?topic=207.0>
7. Скляр С.В. Сучасні інфляційні процеси в Україні: причини та шляхи подолання / [Електронний ресурс].— Режим доступу: www.rusnauka.com.
8. Фурдичко Л.С. Особливості інфляції: світовий та вітчизняний досвід оцінювання її оптимального рівня [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
9. Чернявський О.П., Гудзь Т.П. Інфляція в Україні за умов фінансової кризи [Електронний ресурс]/ - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс].— Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
11. Національний банк України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.bank.gov.ua.